

บทที่ ๒

ทฤษฎีและแนวโน้มเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อศึกษาบทที่ ๒ จบแล้ว นิสิตสามารถ

๑. อธิบายความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาได้
๒. อธิบายการประยุกต์ใช้ ICT เพื่อการเรียนรู้ ในมิติ E-Learning ได้
๓. อธิบายองค์ประกอบของ E-Learning ได้
๔. อธิบายการเรียนการสอนระบบ E-Learning ในประเทศไทยได้

ขอบข่ายเนื้อหา

- ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา
- การประยุกต์ใช้ ICT เพื่อการเรียนรู้ ในมิติ E-Learning
- องค์ประกอบของ E-Learning
- การเรียนการสอนระบบ E-Learning ในประเทศไทย

๒.๑ ความนำ

มาสโลว์เป็นผู้วางรากฐานจิตวิทยามนุษยนิยม ได้พัฒนาทฤษฎีแรงจูงใจ ซึ่งมีอิทธิพลต่อระบบการศึกษาของอเมริกันเป็นอันมาก ทฤษฎีของเขามีพื้นฐานอยู่บนความคิดที่ว่า การตอบสนองแรงจูงใจเป็นหลักการเพียงอันเดียวที่มีความสำคัญที่สุดซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ มีความเชื่อว่ามนุษย์มีแนวโน้มที่จะมีความต้องการอันใหม่ที่สูงขึ้น แรงจูงใจของคนเรามาจากความต้องการพฤติกรรมของคนเรามุ่งไปสู่การตอบสนองความพอใจ มาสโลว์ แบ่งความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ออกเป็น ๕ ระดับด้วยกัน ได้แก่

๑.ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) หมายถึงความต้องการพื้นฐานของร่างกายซึ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ เสื้อผ้า

๒.ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) หมายถึง ความต้องการมั่นคงปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

๓.ความต้องการทางสังคม (Social Needs) หมายถึง ความต้องการที่จะเป็นที่รักของผู้อื่น และต้องการมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น

๔.ความต้องการยกย่องชื่อเสียง (Esteem Needs) หมายถึง ความปรารถนาที่จะมองตนเองว่ามีคุณค่าสูง เป็นที่น่าเคารพยกย่องจากทั้งตนเองและผู้อื่น ต้องการที่จะให้ผู้อื่นเห็นตนมีความสามารถ มีคุณค่า มีเกียรติ มีตำแหน่งฐานะ บุคคลที่มีความต้องการประเภทนี้จะเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเอง

๕.ความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงและความสำเร็จของชีวิต (Self-Actualization Needs) หมายถึง ความต้องการที่จะรู้จักและเข้าใจตนเองตามสภาพที่แท้จริงเพื่อพัฒนาชีวิตของตนเองให้สมบูรณ์ (Self-fulfillment) รู้จักค่านิยม มาสโลว์ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับความต้องการมนุษย์ไว้ดังนี้

๑. มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอ

๒. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจของพฤติกรรมนั้น ๆ อีกต่อไป

๓. ความต้องการของมนุษย์จะเรียงกันเป็นลำดับขั้น ตามความสำคัญ^๑

๒.๒ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

ความหมายของ “การบริหารการศึกษา (Educational Administration)” โดยดูจากคำว่า “การบริหารการศึกษา” ซึ่งประกอบด้วยคำสำคัญ ๒ คำ คือคำว่า “การบริหาร (Administration)” และ “การศึกษา (Education)” ดังนั้นจะขอแยกความหมายของคำทั้งสองนี้ก่อน ความหมายของคำว่า “การบริหาร” มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ทั้งคล้ายๆกันและแตกต่างกัน ขอยกตัวอย่างสัก ๖ ความหมาย ดังนี้

^๑ ทฤษฎีการบริหารการศึกษา. <http://blog.eduzones.com/arif/๙๓๒๙>

๑. ศิลปะของการทำงานให้สำเร็จโดยใช้บุคคลอื่น
๒. การทำงานของคณะบุคคล ตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน
๓. การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันทำงานเพื่อจุดประสงค์อย่างเดียวกัน
๔. กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมกันดำเนินการให้บรรลุจุดประสงค์ร่วมกัน
๕. การใช้ศาสตร์และศิลปะนำทรัพยากรการบริหาร (Administrative resource) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

๖. ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ หมายความว่าผู้บริหารไม่ใช่ผู้ปฏิบัติ แต่ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานจนเป็นผลสำเร็จตรงตามจุด หมายถึงขององค์กรหรือตรงตามจุดหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว

จากความหมายของ ”การบริหาร” ทั้ง ๖ ความหมายนี้ พอสรุปได้ว่า การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

ส่วนความหมายของ ”การศึกษา” ก็มีผู้ให้ความหมายไว้คล้ายๆกัน ดังนี้

๑. คือ การรอกงาม หรือ การจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมแก่ผู้เรียน เพื่อผู้เรียนจะได้รอกงามขึ้นตามจุดประสงค์

๒. คือ ความเจริญรอกงาม ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

๓. คือ การสร้างเสริมประสบการณ์ให้ชีวิต

๔. คือ เครื่องมือที่ทำให้เกิดความเจริญรอกงามทุกทางในตัวบุคคล

จากความหมายของ ”การศึกษา” ข้างบนนี้พอสรุปได้ว่าการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ และความเป็นคนดี

เมื่อนำความหมายของ ”การบริหาร” มารวมกับความหมายของ ”การศึกษา” ก็จะได้ความหมายของ ”การบริหารการศึกษา” ว่า ”การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ และความเป็นคนดี” นั่นเอง ซึ่งมีส่วนคล้ายกับความหมายของ ”การบริหารการศึกษา” ที่มีผู้ให้ไว้

๑. กิจกรรมต่างๆที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมในทุกๆด้าน เช่น ความสามารถ ทักษะคิด พฤติกรรม ค่านิยม หรือคุณธรรม ทั้งในด้านการสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนและไม่เป็นระเบียบแบบแผน

๒. กิจกรรมต่างๆที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆด้าน นับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีต่อบุคคล เพื่อให้บุคคลพัฒนาตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ดังนั้นจึงสรุปความหมายของ ”การบริหารการศึกษา” ได้ว่า ”การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ และความเป็นคนดี”

๒.๓ ทฤษฎีการบริหารการศึกษา

ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีหลักและกระบวนการบริหาร การบริหาร การศึกษา หลักการแนวคิดในการบริหาร ภาพรวมของการบริหารทั้งนี้เพื่อให้การจัดการบริหาร สถานศึกษามีความเหมาะสมผู้เขียนจะได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวเพื่อให้เกิดความเข้าใจและมุมมอง ในการบริหารสถานศึกษาที่ยั่งยืนต่อไป^๒

๒.๓.๑ การประยุกต์ใช้ ICT เพื่อการเรียนรู้ ในมิติ e-Learning

ปัจจุบันสังคมโลกมีวิวัฒนาการ และเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยเฉพาะด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information Communication Technology : ICT) การ เปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีผลต่อภาคการศึกษา โดยเฉพาะด้านการเรียนการสอน ผู้เรียน สามารถติดต่อกับคนทั้งโลก สามารถเข้าไปค้นหาข้อมูลได้เพียงปลายนิ้วสัมผัสบนเครือข่าย อินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นขุมความรู้อันมหาศาล สามารถใช้ความรู้อันหลากหลายวิทยาการนี้มาประยุกต์ใช้ ในการพัฒนาองค์ความรู้ของตนเอง หรือหน่วยงานให้ทันยุค และยังยืนดั่งนั้นการปรับรูปแบบการ เรียนการสอนในรูปแบบe-Learningจึงเกิดขึ้นอย่างมากและรวดเร็วในยุคนี้

๒.๓.๑.๑ e-Learning คืออะไร

เนื่องจากเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตได้พัฒนาเติบโตอย่างรวดเร็ว และ ได้ก้าวมาเป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอน การฝึกอบรม รวมทั้งการ ถ่ายทอดความรู้โดยเฉพาะ การเรียนรู้ระบบ e-Learning ซึ่งหมายถึง การเรียนรู้บนฐานเทคโนโลยี สารสนเทศ ซึ่งครอบคลุมวิธีการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ เช่น การเรียนรู้บนคอมพิวเตอร์ (Computer assisted instruction) การเรียนรู้บนเว็บ (Web-based instruction) ห้องเรียน เสมือนจริง (virtual classroom) เป็นต้น ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทุกประเภท เช่น อินเทอร์เน็ต(Internet) อินทราเน็ต (Intranet)การถ่ายทอดผ่านดาวเทียม (satellite broadcast) แถบบันทึกเสียงวิดีโอเทป (audio/Video tape) แบนซีดีรอม (CD-ROM) แต่ที่ใช้กันอย่าง หลายมากในขณะนี้คือการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะการเรียนการสอนผ่าน เว็บ (Web Based Instruction : WBI) เพราะข้อมูลในรูปแบบ WBI สามารถเผยแพร่ได้รวดเร็ว และ กว้างไกล และเนื่องจากมีผู้พัฒนาปรับปรุงแบบของสื่อการเรียนการสอนนี้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ส่งผลให้สื่อ WBI นี้สร้างได้ง่ายใช้ได้คล่อง ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของ e-Learning ที่กำลังได้รับความนิยมอย่างสูงในปัจจุบัน

ดังนั้น e-Learning ในรูปแบบ WBI คือ การนำเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะบริการด้าน เว็บเพจ (ซึ่งใช้การนำเสนอด้วยตัวอักษรภาพนิ่ง ผสมผสานกับการใช้ภาพเคลื่อนไหว วิดิทัศน์และ เสียง)เข้ามาช่วยในการเรียนการสอนการถ่ายทอดความรู้และการอบรม^๓

^๒ <http://facstaff.swu.ac.th/.../ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา.doc>

^๓ www.kruthai40.com/ictเพื่อการเรียนรู้kruthai40/การประยุกต์ใช้-ICT-เพื่อการเรียนรู้-ในมิติ-e-Learning.html

๒.๓.๑.๒ ข้อดีของการสอนผ่านเว็บ

๑. ผู้เรียนสามารถเข้าถึงทุกแหล่งเรียนรู้ที่มีอินเทอร์เน็ตติดตั้งอยู่
๒. ผู้เรียนไม่ต้องทิ้งงานประจำเพื่อมาเข้าชั้นเรียน
๓. ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่นอกเหนือจากค่าเรียนค่าสอน เช่น ค่าที่พักค่า

เดินทาง

๔. สามารถเรียนได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง ตลอดสัปดาห์ (๒๔x๗)

๕. การจัดการเรียนการสอนมีลักษณะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้
เกิดกับผู้เข้าเรียนโดยตรง

๖. การเรียนรู้เป็นไปตามความก้าวหน้าของผู้เรียนเอง

๗. ทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนจะมีการปฏิสัมพันธ์กับข้อมูล
ความรู้จำนวนมาก ซึ่งจะทำให้เกิดการต่อยอดความรู้

๘. สามารถทบทวนบทเรียนและเนื้อหาได้ตลอดเวลาเมื่อต้องการเรียน

๙. สามารถซักถาม หรือเสนอแนะ หรือแลกเปลี่ยนความรู้ ด้วยเครื่องมือบน
เว็บ ได้ตลอดเวลา

๑๐. ลดช่องว่างระหว่างการศึกษาในเมืองและชนบท สร้างความเท่าเทียมกัน
และขยายโอกาสทางการศึกษาให้ผู้เรียนในชนบทได้รู้เท่าทัน และสนับสนุนนโยบายการพัฒนา
เทคโนโลยีการศึกษาและเครือข่ายสารสนเทศให้ดีขึ้น เพื่อความสอดคล้องและสนับสนุน การปฏิรูป
การศึกษาตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

๒.๓.๑.๓ องค์ประกอบของ e-Learning

องค์ประกอบของ e-Learning ที่ Thai2learn (๒๐๐๐) ได้นำเสนอไว้มี ๔ ส่วน

๑. เนื้อหาของบทเรียน
๒. ระบบบริหารการเรียน
๓. การติดต่อสื่อสาร
๔. การสอบ/วัดผลการเรียน

องค์ประกอบเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์ให้เกิดการศึกษาในรูปแบบของ
e-learning การเรียนรู้นี้จะมีการนำเสนอเนื้อหาหรือข้อมูลโดยใช้วิธีการนำเสนอให้มีความน่า
สนใจ เนื่องจาก e-learning มีเทคโนโลยีมีลติมีเดีย และการจัด การเรียนในลักษณะนี้ ต้องมีการ
บริหารจัดการเรียนที่ดี ผู้เรียนต้องมีความรับผิดชอบในการเรียน จึงจะทำให้การเรียนมีประสิทธิภาพ
ซึ่งผู้เรียนสามารถฝึกทำแบบฝึกหัดหรือวัดผลความรู้จากแบบทดสอบที่มีอยู่ในระบบได้หลัง จากที่
ศึกษาเนื้อหาในส่วนนั้นเสร็จสิ้นแล้ว

๒.๓.๑.๔ ผลกระทบของ e-learning

เมื่อมีการเรียนการสอนระบบ e-learning ขึ้น ผลกระทบที่เข้ามาเป็นส่วน
เริ่มในด้านการถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนการสอนจึงมีดังต่อไปนี้

๑. e-Book เป็นหนังสือหรือเอกสารในรูปแบบของสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์

เพื่อใช้ในการเรียนการสอนผ่านเครือข่าย ซึ่งผู้เรียนสามารถเข้าไปสู่ระบบเครือข่ายเพื่อศึกษาบทเรียนเหมือนเปิดเอกสารอ่าน

๒.e-Library ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในเครือข่าย มีลักษณะเหมือนกับห้องสมุดทั่วไปต่าง กันที่อยู่ในรูปของข้อมูลดิจิทัลเท่านั้น ซึ่งสามารถค้นคว้าหาข้อมูลต่างๆผ่านเครือข่ายได้

๓.Virtual Lab เป็นห้องปฏิบัติการจำลองที่สามารถเข้ามาทำการทดลองตามคำแนะนำที่ให้ไว้หรือการทดลองในรูปแบบของsimulation

๔.Video เป็นการสร้างเนื้อหาในรูปแบบของวิดีโอ หรือการบันทึก เสียง เพื่อให้สามารถสามารถเรียกผ่านได้ทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์โดยกระจายสัญญาณภาพแบบ streaming

๕.Virtual Classroom การสร้างห้องเรียนจำลองโดยใช้กระดานข่าวบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือแม้แต่ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ผ่านเครือข่าย

๖.Web based Instruction เว็บไซต์ที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนผ่านเว็บ

๒.๔ มิติของเทคโนโลยีการศึกษากับการสอนทางไกล^๔

มิติที่ ๑ เกี่ยวข้องกับหน้าที่ (Function) ที่เทคโนโลยีการศึกษามีต่อการศึกษาซึ่งมีอยู่ ๓

๑. ด้านการบริหาร การศึกษาทางไกลจำเป็นต้องมีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักการบริหารแนวใหม่ต้องใช้ศักยภาพหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้าน บุคคล บริหารวิชาการ บริหารโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น

๑.๑ ด้านวิชาการ ดังที่กล่าวมาแล้ว วิชาการในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กระบวนทัศน์ในการคิดเชิงวิชาการต้องเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

๑.๒ ด้านการบริหาร การศึกษาทางไกล ต้องเกี่ยวข้องกับการให้บริการกับผู้เรียนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการบริการต้องรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพและนึกถึงผู้รับบริการเป็นสำคัญ

มิติที่ ๒ เกี่ยวข้องกับระบบและการจัดการ (System and management) ที่เทคโนโลยีการศึกษามีต่อการศึกษาซึ่งมีอยู่ ๗ ด้าน

๒.๑ การจัดระบบ ปัจจุบันการทำงานใด ๆ ต้องยึดถือระบบ เพราะการมีระบบที่ดี หมายถึง ประสิทธิภาพและคุณภาพของงาน เทคโนโลยีการศึกษา

ในปัจจุบัน หมายถึง ระบบ (System) มิได้หมายถึงเฉพาะเครื่องมือ และอุปกรณ์เท่านั้น ระบบที่ผู้เขียนได้พัฒนาขึ้นมาเบื้องต้นประกอบด้วย ดูด (Input) สับ ชั้บ ชั้บ (Process) สูด (Output) สาย (Feedback)

^๔ ผศ.ดร.สังคม ภูมิพันธ์. มิติของเทคโนโลยีการศึกษากับการสอนทางไกล. <http://>

๒๐๒.๒๘.๓๒.๔๒/drsam/index.php?option=com_content&task=view&id=๔๔&Itemid=๑

๒.๒ พฤติกรรม การศึกษาทางไกล ต้องคำนึงถึงพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นหลัก รวมถึงรูปแบบการเรียนเพื่อผลิตและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้เรียนนั้น

๒.๓ วิธีการ การศึกษาทางไกล ต้องมีวิธีการที่หลากหลายใช้สื่อการสอนที่หลากหลายและนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้

๒.๔ การสื่อสาร การสื่อสารเข้ามามีบทบาทในกระบวนการเรียนการสอนทุก ๆ ประเภท ทั้งวิธีการสอนแบบดั้งเดิม และวิธีการสอนแนวใหม่ โดยเฉพาะการศึกษาทางไกลในปัจจุบันมีรูปแบบที่ไม่เหมือนเดิม มีผู้ส่ง ผู้รับ ที่แตกต่างกันไปและใช้ช่องทางหลากหลาย เป็นต้น

๒.๕ สภาพแวดล้อม เทคโนโลยีการศึกษาในปัจจุบันเกี่ยวข้องกับบรรยากาศและสภาพแวดล้อมทางการเรียน โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ มีส่วนสัมพันธ์กับการเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของการศึกษาทุกระดับและทุกรูปแบบ

๒.๖ การจัดการ องค์กรประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของเทคโนโลยีการศึกษาคือการจัดการโดยเฉพาะ การศึกษาทางไกล ในปัจจุบันต้องใช้เทคนิค การจัดการที่มีประสิทธิภาพ จึงจะประสบผลสำเร็จ ซึ่งมีทั้ง ๔M (Man, Money ,Material, และ Management) รวมถึง Information และ Technology ด้วยซึ่งเรียกได้ว่าต้องมี ๔MIT นั้นเอง

๒.๗ การประเมิน การประเมินผลเป็นส่วนประกอบของระบบคือ Input Process Output และ Feedback การที่จะรู้ว่าจะระบบดีหรือไม่ดี ต้องมีการประเมินอยู่เสมอ ๆ ทั้งภายในและภายนอก จึงจะรู้ว่าประสิทธิภาพ และคุณภาพเป็นอย่างไร และมีข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นเช่นไร ทั้งนี้การศึกษาทางไกลต้องยิ่งให้ความสำคัญในการประเมิน

มิติที่ ๓ เกี่ยวข้องกับลักษณะของการศึกษา (Types) ที่เทคโนโลยีการศึกษามีต่อการศึกษา ซึ่งมี ๔ ด้านได้แก่

๓.๑ การศึกษาในระบบ ซึ่งปัจจุบันนี้มีการเรียนการสอนในระบบทุกระดับและรัฐบาลได้ขยายการศึกษาในระบบออกไปครอบคลุมทุกพื้นที่ และมีการขยายการศึกษาภาคบังคับที่มีจำนวนปีมากขึ้น เทคโนโลยีการศึกษาได้เข้ามามีบทบาทต่อการศึกษาในระบบมาเป็นเวลาอันยาวนาน

๓.๒ การศึกษานอกระบบ ปัจจุบันนี้รูปแบบการศึกษาเปลี่ยนไป การศึกษานอกระบบได้เข้ามามีบทบาทมาก โดยเฉพาะการศึกษาผู้ใหญ่ที่มีการทำงานไปด้วยและศึกษาไปด้วยโดยไม่ต้องเสียเวลาแต่สามารถพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าไปได้

๓.๓ การศึกษาทางไกล การศึกษาทางไกลจะสัมพันธ์อย่างยิ่งกับประเด็นต่าง ๆ คือ การออกแบบและพัฒนา รูปแบบการศึกษาทางไกลในปัจจุบัน มีปรัชญาว่า ใครก็ได้ อยู่ที่ไหนก็ได้สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกหนทุกแห่ง ไม่ได้ติดอยู่กับสถานที่หรือเวลา ดังนั้นการออกแบบวิชาต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว และเมื่อออกแบบและพัฒนาแล้วต้องมีการจัดการที่ดี ทั้งระบบ การให้บริการ การตรวจสอบ ติดตาม นอกจากนั้น การสนับสนุนส่งเสริมเผยแพร่ ก็เป็นสิ่งสำคัญ การศึกษาทางไกลปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีเครือข่ายมาช่วยสนับสนุนมาก โดยเฉพาะที่เรียกว่า ดิจิตอลอินเทอร์เน็ตเวบไซต์รวมถึง e-Learning ที่จะมามีบทบาทต่อศึกษารูปแบบนี้อย่างมากมาย

๓.๔ การเผยแพร่และฝึกอบรม นอกจากทำวิจัยทั้งติดตามผล และพัฒนาเพื่อให้เกิดความก้าวหน้ามีองค์ความรู้ใหม่ ๆ แล้วการนำเทคโนโลยีมา ใช้ต้องมีการเผยแพร่ให้ทราบ ข้อดี

ข้อดี และให้นำไปใช้มากขึ้น จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้พัฒนาความรู้อยู่เสมอ ๆ การเผยแพร่และฝึกอบรมเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของเทคโนโลยีการศึกษา

สรุปท้ายบท

การศึกษาทุกลักษณะมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับการออกแบบและพัฒนาอาทิการออกแบบและพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ผ่านเครือข่ายหรือ e-Learning การจัดระบบการเรียนการสอนที่สอดคล้อง เพื่อให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาซึ่งปัจจุบันเทคโนโลยีการศึกษานับสนับสนุนส่งเสริมให้การศึกษาสามารถทำให้ง่ายสะดวก โดยเฉพาะการศึกษาทางไกลที่เน้นว่า ผู้เรียน